

PRENOŠENJE VJERE MLADIMA

Milan ŠIMUNOVIĆ

U obradi ove teme pokušat ću odgovoriti na neka važnija pitanja u vezi s prenošenjem vjere mladima: kome se prenosi ponuda vjere, što se prenosi, kako se prenosi, cilj prenošenja vjere, te tko i gdje prenosi poruku?

1. KAKO SE PRENOSI PONUDA VJERE?

U svim pastoralnim pokušajima treba ozbiljno i više voditi računa o osobama o kojima je riječ, konkretno u našem slučaju o mladima. Odgojitelji i katehetcari, neposredno nakon Drugog vatikanskog koncila, upozoravaju da se sada pošto smo dužni i veću pažnju posvetili riječi Božjoj (sjemenu), treba više osvrutati i na čovjeka (teren) kojemu je ta riječ upućena.¹

Premda nemamo neke zaokružnije slike religioznosti i crkvenosti mladih u nas, ipak imamo više podataka bilo na temelju našeg redovitog rada s mladima bilo na temelju povremenih i prigodnih analiza koje smo čuli na pojedinim skupovima, osobito na Katehetskim ljetnim školama.² Svojevrсна sinteza o karakterističnim obilježjima mladih što se tiče psihofizičkog razvoja, njihove sociokulturne situacije a osobito osjetljivosti za neke temeljne vrednote, učinjena je u dokumentu naših biskupa „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri”, što nam ubuduće može poslužiti kao dobro polazište za daljnji govor o situaciji mladih u nas.³ Istaknuo bih posebno činjenicu da mladi iz svih krajeva ove zemlje, pa i svijeta, postaju sve sličniji jedni drugima, zahvaljujući utjecaju sredstava društvenog komuniciranja. Zato nam mogu pomoći i studije drugih sredina, dakako uz dužno uzimanje u obzir nekih specifičnosti ovdašnjih prilika, među koje, prema spomenutom

1 Usp. J. Goldbrunner, *Katechese antropologisch gesehen*, u: *Kateschetische Blätter*, 92 (1967) 5, str. 266–272.

Usp. J. Audinet, *Le renouveau catéchétique dans la catéchèse contemporaine*, u: *Catéchèse*, 9 (1969), br. 34, str. 33–48.

2 Usp. *Vjera mladih i župska zajednica*, Zbornik radova X. i XI. katehetske ljetne škole, Varaždin 1980 – Pazin 1981, Subotica – Hajdukovo 1982.

3 Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*, KS, Zagreb, 1983, br. 10–12.

dokumentu, treba posebice ubrojiti: 1) dezorijentiranost i nemoć u sredini s naj-suprotnijim utjecajima na shvaćanje i življenje općeljudskih i vjemičkih vrijednosti, 2) zazor od nametanja određenih ideologija sa strane odraslih, a da se i ne govori o 3) problemu prikriivanja ili nijekanja religioznosti, ako žele značiti u određenoj sredini, gdje se vjera sve više privatizira i gdje ju se želi gumuti na rub događanja i društva.

Postavlja se temeljno pitanje: kako uopće doći do mladih kada je opala ili je u naglom opadanju „kršćanska klima” (tzv. sociološko kršćanstvo) koja je podržavala svaki naš pastoralni prijedlog? U ovom izlaganju želim staviti naglasak upravo na te i takve sredine, kojih je sve više, tj. sredine koje se ne mogu pohvaliti s velikim grupama mladih na vjeronauku, već naprotiv muku muče kako sačuvati i onu malu šacicu ili još prije kako do nje uopće doći? Kako doći do sviju, a ne samo da se zadovoljimo nekolicinom angažiranih pojedinaca, uključujući ih u neke posebne (čak i zatvorene) grupe. Isto tako nije svejedno da li je riječ o kompaktnoj i redovitoj grupi mladih ili o nečem povremenom, gdje se teško ili nikako odazivaju na sastanke, o sredini koja na neki način pogoduje okupljanju mladih ili onoj koja je indiferentna ili čak „razbija” svaki pokušaj okupljanja. Čini mi se da imamo sve više posla s takvim indiferentnim sredinama. Potrebno je, stoga, uživjeti se u muku mnogih pastoralnih radnika i pomoći im kako se snaći u toj situaciji i što raditi s mladima kada se skupe. Naime, velik broj mladih i ne postavlja više problem kršćanske vjere, premda i nije protiv nje. Mladi vjeru smatraju često „starom mješiniom” u koju se ne može staviti „novo vino” njihova života i iskustva. Oni jednostavno žive „drugdje”, u što se brzo možemo uvjeriti i bez velikih istraživanja.

2. ŠTO SE PRENOSI? – SADRŽAJ VJERE

Odgovitelj u vjeri nalazi se pred temeljnim zahtjevom Crkve, izraženim i u dokumentu naših biskupa,⁴ da kršćansku vjeru treba komunicirati cjelovito u svemu njezinu bogatstvu i na način kako najbolje odgovara pojedinoj dobi i pojedincu. S tim u vezi postavlja se pitanje: je li riječ o podržavanju klasične sheme: dogma, moral, sakramenti, što često slični pouci apstraktnih istina i zapovijedi, tj. o službenoj i točno raspoređenoj izvanjskoj pouci, ili o stvaranju uvjeta, što kaže spomenuti dokument, „da mladi tako sazriju u kršćanskoj vjeri da im ona postane osoban i slobodan izbor, osobno i slobodno opredjeljenje”⁵ Prije nego se raščisti to pitanje, nema velikog smisla nikakav posao s mladima.

Naime, svećenici i roditelji, barem u jednom dijelu, još se uvijek nekako boje da mladi neće biti oboržani za sve kušnje koje ih čekaju, posebno u ovoj našoj situaciji, pa treba iskoristiti njihovu poučljivost još u djetinjstvu i preadolescenciji, kako bismo im dali što više znanja, barem minimum vjerovanja i dobrih navika, i to prije nego naiđe kritičko doba, doba temeljnih i svestranih preispitivanja. Sve se to radi u nadi da će kasnije nešto ipak ostati, a ako ništa, ono barem griznja savje-

4 Usp. *Radosno naviještanje*... br. 32.

5 Usp. *Radosno naviještanje*... br. 58.

sti koja će ih pratiti (da možda ovo ili ono nije grijeh, da li bi Bog mogao ipak za nešto kazniti i sl.). Zato takvi prigovaraju današnjim novijim pokušajima i katekizimima da nisu dovoljno zahtjevni, određeni i odlučni prema mladima.

Mogli bismo s tim u vezi postaviti pitanje: zašto takva pedagogija nije uspjela, niti kako vidimo uspijeva? Zašto se stvari razvijaju kako su se razvile ili razvijaju, tj. zašto imamo u mnogim sredinama veliko udaljšavanje mladih? Nije li tome razlog i naš „svijet“, naš mentalitet i određeni stil rada? Tako je papa Pavao VI. naglasio da treba poštivati ritam mladih „koji se ne smije prekomjerno opteretiti“.⁶ To znači da treba pri izboru i načinu prezentiranja sadržaja voditi računa o „Božjoj pedagogiji“ koja ima pred očima konkretne ljude. Slijedi da je „vjernost Bogu i čovjeku“ danas općepriзнati kriterij za izbor sadržaja koji treba prenositi, osobito kada je riječ o mladima. Na simpoziju biskupa Evrope 1985. postavljeno je načelno pitanje: kakav oblik treba imati prenošenje vjere u sekulariziranom društvu? Kardinal Hume pita se pri tom: što trebamo činiti da zablista središnja proklamacija Radosne vijesti a ne da se izgubimo u nekim detaljima i tako unesemo konfuziju? Upravo taj stav smatram veoma važnim, tj. da se ne izgubimo u mnoštvu pitanja i tema, strahujući zbog pravovjernosti. Mislim da je to kod nas najmanji problem, sve dok je velik dio mladih još daleko od poznavanja i življenja temeljnih vjerskih vrednota i istina. A mnogi sve kad ih i poznaju, ne vide što bi s njima učinili.

Da li je, dakle, u prvom planu službeni i unaprijed točno raspoređeni program, svojevrсни popis istina ili zauzetost kako taj program stvarati s mladima, vodeći računa i o njihovim senzibilitetima? Smatram da je prvotni zadatak da se sve učini kako bi se mladi susreli s osobom Isusa Krista, da ga ponovno otkriju (reevangelizacija u mnogim slučajevima), i to možda sasvim drugim očima nego što smo mi navikli gledati. Mi bismo ih odmah željeli „obraditi“, da znaju Stari i Novi zavjet, zapovijedi, sakramente, da odmah dođu na ispovijed te svake nedjelje na misu. A njih muči pitanje: da li se uopće isplati živjeti i vjerovati, da li dati povjerenje tom Isusu Kristu? O tom pitanju treba voditi računa pri ponudi svih sadržaja.

U iznošenju temeljnih istina kao npr. da Bog jest, da je jedan i trojstven, da je stvorio svijet, da je Isus umro i uskrsnuo, temeljni katehetski zadatak bio bi u tome da znamo reći tko je taj Isus Krist? Glavni sadržaj čini ono što je on naviještao: kraljevstvo Božje, jedan novi pokret sveobuhvatnog oslobođenja i osmišljenja čovjeka, kako se to ostvaruje i što to kraljevstvo obećaje. Očito je da je središnje i najtemeljnije otajstvo kršćanske vjere, tj. pashalno otajstvo, najdublji temelj od kojega treba polaziti sav navjestiteljski rad. S Isusom, koji je „umro i uskrsnuo“, prolazimo kroz smrt u život, i to danonice, nošeni dinamizmom ljubavi koja pretvara smrt u život. — U svemu tome nije dakle u pitanju u prvom redu ova ili ona točka vjerovanja, već temeljna opcija za ili protiv punog života, za ili protiv Krista koji nudi tu puninu i taj smisao.

Kada je riječ o sadržaju, treba također postaviti pitanje: jesu li sadržaji kršćanske vjere samo vjerske teme u strogom smislu riječi (ono što proizlazi iz Biblije i

⁶ Pavao VI, *Evangelii nuntiandi. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu*, KS, Zagreb, 1976, br. 76.

crkvenog učiteljstva) ili tu spadaju i ljudske vrednote koje treba prihvatiti u odgoju vjere? Ako vjerujemo u istinu Utjelovljenja, dileme ne može biti.⁷ Naime, čovjek sa svime što živi postaje „teološko mjesto” objave Božje. Otud potreba duboke analize velikih ljudskih tema i vrednota, pozitivnih i negativnih iskustava, na što su mladi u nas posebno osjetljivi (otvorenost prema svemu što je novo, kritičnost, sloboda, osjetljivost za zajedništvo, za pravdu, istinu i mir, želja za osobnim angažmanom, pitanje bolesti, bijede, osamljenosti, očajja, nade i smisla...). Što to sve znači za metodologiju rada s mladima, vidjet ćemo kasnije, ali sada treba reći da ljudske vrednote spadaju u sadržaj navještaja vjere, tj. da ta temeljna iskustva, tjeskobe, duboka pitanja i težnje treba ugrađivati u odgojni zahvat.⁸

3. KAKO SE PRENOSI?

Budući da su u naviještanju vjere „što” i „kako” nedjeljivi, tj. da onaj „kako” treba odražavati zaista autentičnu poruku Evanđelja a ne da služi samo kao neki okvir, za pastoralnog je radnika važno znati: kako naći rješenje, tj. načine i sredstva da se prenosi vjera u duboko promijenjenoj situaciji? Svi će priznati kako je teško uspješno prenositi vjeru mladima u razvoju. Riječ je o tome da se pokaže mladima da ono „drugo” što oni traže i obnova za kojom teže nije radikalno tuđa vjeri u Krista, jer je upravo on apsolutna obnova cijeloga čovjeka i svih ljudi.⁹

Sve više dolazimo do zaključka da je potrebno preustrojstvo čitavog našeg rada, novo lice Crkve, da mladi steknu povjerenje u nas. Jer situacija je, uza sve pozitivnosti, ipak bremenita nekim nasljedem u prenošenju vjere, koje više ne može izdržati jer često koči pravi odgoj. Među katehetičarima postavlja se pitanje: nije li određeni način naviještanja čak direktni „odgoj za nevjeru”? Misli se na onaj postupak u kojem se vjeru predstavlja kao zbir nekih tajnih navještaja koji treba naučiti napamet, skup propisa i zabrana u kojima se više čuje „sinajska munja” zapovijedi nego Kristov manifest blaženstava. Ne treba se čuditi kada jednog dana dođe do svojevrsnog „zasićenja”, tako da mladi počinju odbacivati sve: molitvu, misu, ispovijed.... To nagomilavanje prakticiranja može dakle čak i škoditi. Zato možemo reći da je pedagoški sasvim pogrešan onaj postupak koji vjeru predstavlja samo kao zapovijed, obavezu i propis tako da se stječe dojam kako dotičnom čovjeku pripisujemo to u zlu volju ako sve ne prihvati. Inzistiranje na „glavnim istinama”, što je tipično školska formula, koje treba naučiti i znati, sve manje odgovara današnjoj generaciji. „To je formula – kaže T. Šagi-Bunić – po svome duhu minimalistička, tj. hoće fiksirati minimum koji netko mora znati i vjerovati da bi se još mogao spasiti. Ona zato nije prikladna kao formular za odgoj spontane radosti u vjeri, jer apriori čovjeka stavlja u situaciju da ocjenjuje minimum i da se za-

7 Usp. R. Tonelli, *Pastorale giovanile*, Roma, Libreria Ateneo Salesiano, 1979, str. 126–131.

8 Usp. H. Halbfas, *Fundamentalkatechetik. Sprache und Erfahrung im Religionsunterricht*, Patmos-Verlag, Dusseldorf, 1968.

9 Usp. J. Lacourt, *Au risque de croire. 3. La difficulté de Dieu*, Drouget-Ardant, Limoges, 1982.

ustavlja na minimumu. Čovjeku se unaprijed sugerira da je prihvat cjelovite vjere teret, pritisak, neugodnost, ali da mu spasa nema ako ne zna ili ne prihvati bar ovo."¹⁰ Takav stav osobito zazoran mladima koji osjećaju da je to prepreka za njihovu slobodu i razvijanje općeljudskih vrednota. Odgoj vjere je u opasnosti da dadne mladima utisak kako Bog želi pokome i rezignirane ljude, strašljive i slabe osobe, kao da je cilj Božje poruke samo odricanje i prilagođivanje zapovijedima, a slabost i ovisnost su glavni ideali. Takav odgoj postaje svojevrsna škola ateizma.¹¹ Sve, dakle, što je mistifikacija religioznog čina krivnjom određene kateheze, to rezultira kao direktni faktor nereligioznosti.

U prenošenju vjere mladima postoje određeni pristupi od kojih bih izdvojio barem dva koja su izrazitija. Prvi je *povijesno-objektivistički pristup*, koji se sastoji u iznošenju vjerskog naučavanja, točnog i preciznog osvjetljenja vjere, u želji da se izazove prihvaćanje bez opiranja i traženja. To je moguće u zatvorenim kršćanskim sredinama ili gdje se nastoje stvoriti kršćanske oaze (elitne grupe). Tu spadaju i susreti koji se sastoje izričito od predavanja i konferencija, bez mogućnosti za rad u grupi. Takva nam je praksa lakša i zato je i podržavamo. No, takav pristup nema velike perspektive među mladima. Stoga se postavlja novo pitanje: kako predstaviti poruku vjere da zaista bude Radosna vijest o čovjekovu oslobođenju i spasenju? Utjelovljenje, kao temeljna činjenica i istina vjere, ukazuje na drugi pristup koji bismo mogli nazvati *egzistencijalni pristup*, koji polazi od života. Kada je riječ o mladima koji žive u indiferentnom i ateističkom ozračju (a to je sve češći slučaj), osobito kada su u djetinjstvu dobili dosta znanja, naučili mnoge prakse, a što im sada izgleda sve teže spojivo sa životom, treba početi od temeljnih postavki među koje danas suvremeni religiozni odgoj i kateheza na prvo mjesto stavljaju:

1. *Buđenje i odgajanje „pitanja smisla“*. Riječ je o tome da se u prvi plan stavi smisao, osjećaj apsolutnog, potpuno novog i različitog, dakle sve ono što ide za tim da se spasi metafizička otvorenost ljudskog duha temeljnim ljudskim pitanjima, prema apsolutnom. Time se nadvladava intelektualni egoizam, dogmatizam i zadovoljavanje brzim rješenjima. To je put raščišćavanja terena čovjekova bića da se pita o tome što zapravo želi od sebe i svoga života. Religija i vjera izgledaju u očima mnogih bez značenja i važnosti u prvom redu zbog iskrivljene vizije čovjeka koju podržava i sekularizirano društvo i određeni humanizmi. Nije, dakle, svejedno kakvu sliku o čovjeku tko ima i kako gleda na svoj život.¹²

2. *Afirmacija, negacija i uzdizanje ljudskog na višu razinu*. Mladi trebaju doživjeti da izrazito prihvaćamo i potvrđujemo sve ono što je lijepo i dobro kod njih i u čovječanstvu uopće. Kardinal Hume, na pitanje kako evangelizirati Evropu, odgovara: tražeći punu istinu, i to rigorozno, ujedinjujući vjeru i kulturu. Mladi osobito

10 T. Sagi-Bunić, „Apostolsko vjerovanje“ ili „glavne istine“, u: Svesci, 14(1969), str. 74.

11 O. Betz, *Die Zumutung des Glaubens. Ansätze für die religiöse Erziehung angesichts eines neuen Glaubensverständnisses*, Verlag J. Pfeiffer, München, 1969, str. 14–20.
Usp. G. Stachel, *Religiöse „Sprüche“ im Kindesalter*, u: Katechetische Blätter, 92(1967), str. 90–94.

12 Usp. J. Gevaert, *La dimensione esperienziale della catechesi*, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1984, str. 44.

trebaju vidjeti kako vjera podržava sve ljudske vrednote, sve što danas veći dio čovječanstva smatra vrijednim i velikim, što podiže čovjeka, a ne što ga suzuje na materiju i brojku. Očito je da taj proces predviđa i negaciju svega onoga što nije za dobro čovjeka, u što spadaju i neki stavovi današnjih humanizama koji se predstavljaju s mesijanskim obilježjima. Dakako, tu spadaju i ona gledanja koja isključuju vjeru u Boga kao konstitutivni element čovjekova života. Zadatak predevangelizacije i pretkateheze jest u tome da razotkriva religiozno biće čovjeka i ljudsku stvarnost kao religiozno indikativnu, a s tim u vezi i razumno i važnost čina vjere u Krista. Najvažnije je da čovjek shvati kako treba prekinuti s površnošću života želi li doći do temeljnih životnih radosti. A to u isto vrijeme znači i buđenje religioznog nemira. Treba reći — ističe dokument belgijskih biskupa — „da donosimo na vidjelo i posvješćujemo onaj viši nivo života koji je potisnut, svaki puta kada uzimamo u pretres prave životne probleme: neiscrpivi poziv ljudske povijesti, izazov nemoći i zla, smisao života i smrti, misterij trpljenja i ljubavi. Samo u ovoj radikalnoj otvorenosti prema ljudskosti čovjeka, Bog može postati Netko.”¹³

3. *Osvjetljenje čovjekova postojanja* ide prema produbljenu ljudskoga u njegovoj religioznoj dimenziji. To znači: kada se čovjeku pomaže da se susretne sa samim sobom i temeljnim zahtjevima svoga bića, kako je gore rečeno, to vodi na neki način do otvaranja prema Kristu, jer on je prisutan u svakom čovjeku i dobru. I kada uslijedi direktni navještaj Krista, njegova riječ i njegov zahtjev i obećanje neće izgledati kao nešto tuđe, već kao nešto što čovjeka diže na višu i kvalitetniju razinu. Put do prihvatanja Kristova prijedloga nije kratak niti lagan. Problematično je forsirati i „kratiti” taj put i ne poštivati ritam rasta pojedinca i grupe. Mnogo puta trebat će „pustiti vremenu” da se netko odluči za vjeru, na čemu osobito inzistiraju francuski katehete, imajući pred očima upravo indiferentnu i sekulariziranu situaciju.¹⁴

4. CILJ PRENOŠENJA VJERE MLADIMA

Što zapravo želimo postići? Stari katekizamski odgovor poznamo: Na zemlji smo zato da Boga spoznamo, ljubimo, štujemo i tako u nebo dođemo. Jasno je da je to krajnji cilj, to znači uspjeti i ući definitivno u kraljevstvo Božje. No, čini mi se da ovaj odgovor ne sažima najbolje poruku Evandjelja. Crkva se, vođena Drugim vatikanskim saborom, uvjerava — a to je i naša mjesna Crkva naglasila u spomenutom dokumentu — da tu treba biti više naglašen čovjek i njegovi odnosi s drugima, dakle veće vrednovanje ovoga svijeta. S tim u vezi kaže „da je krajnji cilj vjeronaučnog odgoja i obrazovanja razvijanje sposobnosti za uspostavljanje istinskih od-

13 *Schoolcatechese in het secundair onderwijs*. Basisdocument in opdracht van het episcopaat opgesteld door de Catechetische Commissie voor het Secundair Onderwijs, Brussel, 1971, str. 184. Temeljitu analizu ovog usmjerenja religioznog odgoja i kateheze donosi osobito J. Gevaert. *Esperienza humana e annuncio cristiano*, LDC, Torino-Leumann, 1975 (u hrv. prijevodu KSC, Zagreb).

14 Usp. Jean Vernet-Henri Bougeois, *Seront-ils cretiens? Perspectives catechumenales*, Ed. du Chalet, Paris.

nosa sa sobom; s drugima, s Bogom i sa svima što postoji.”¹⁵ To je upravo odgovor na traženje mladih kada žele saznati kakve veze ima kršćanska poruka s njihovom željom za autentičnošću, oslobođenjem, pravdom, jednakošću, sveukupnom promocijom čovjeka.

Drugim riječima riječ je o tome kako postići razvijanje općeljudskih i vjernih sposobnosti, a sve u vidu „prožimanja vjere i života”, što je osnovni zadatak i neposredni cilj rada s mladima. Jer, reći će „Gaudium et spes” da „nesklad kod mnogih između vjere koju ispovijedaju i svakidašnjeg života treba ubrojiti među najteže zablude našega vremena.”¹⁶ To se očito događa poradi velikih nesporazuma, često naslijeđenih i naučenih loših slika o Bogu i o kršćanskom životu. Zato će isti dokument reći da je najpreči zadatak pastorala mladih također „uspostavljanje novih odnosa između Boga i čovjeka.”

Prožimanje vjere i života postiže se kada se religiozne vrednote žive kao nešto povezano s ostalim vidovima osobnosti, čak štoviše kao njezin konstitutivni element. Otud velika važnost ukljanjanja dvojnosti (dihotomije) između zemaljskog i eshatološkog, svetoga i profanoga, u smislu da se sveto dodaje ili je alternativa ljudskom i profanom. A religiozne se vrednote integiraju u cjelokupni nacrt života mladoga čovjeka upravo onda kada ih se spozna subjektivno i što ispravnije. To znači da je od presudne važnosti adekvatno i suvremeno tumačenje kršćanske poruke, što osobito susrećemo u nekim novijim vjeronaučnim priručnicima i materijalima (otud blagodat novih biblijskih materijala za mlade, kao što je kod nas i „Biblija u stripu” u izdanju Kršćanske sadašnjosti). Isto je tako važno da vrednote vrše afektivnu privlačnost, što omogućuje da ih se shvati kao značajne. Tada poruka ima motivirajuću snagu. Teolog Y. Congar primjećuje opravdano da je u svijetu dekristijanizacije i ateizma problem utjelovljenog kršćanstva postao središnji problem. S tim u vezi kaže: „Možda je najteža nevolja koja je pogodila moderni katolicizam u tome što se je, u teoriji i katehezi, zadržao na onome *tko je Bog u sebi*, a onda i religijā, a da se u isto vrijeme nije vodilo dovoljno računa o značenju svega za čovjeka. Čovjek i svijet bez Boga, pred kojim se nalazimo i s čime se suočavamo, rođeni su dijelom iz reakcije protiv jednog takvog Boga bez čovjeka i bez svijeta. Odgovor na teškoće koje snalaze mnoge naše suvremenike na putu vjere i vode ih prema ateizmu, traži uz ostalo da uvijek očitujemo ljudsku koordinatu Božjih stvari.”¹⁷

Mladom je čovjeku potrebna vjera koja će „otvoriti” horizonte i perspektive vrijedne poštovanja i prihvaćanja. Tek kasnije dolazi religiozno prakticiranje i moralno ponašanje, kada se vidi da se to zaista isplati. Dakle, važno je životno zahvaćanje. Jer religiozni odgoj nije jednostavno pružanje povijesnih i dogmatskih pojmova. On je u prvom redu iznošenje vrednota te prijedloga životnih ideala. A to se učinkovito može dogoditi putem životnih iskustava i koordinirane refleksije o živ-

15 *Radosno navještanje...* br. 47.

16 Konstitucija Drugog vatikanskog koncila „*Radost i nada*”, br. 43.

17 Y. Congar, *Cristo nella economia salvifica e nei nostri trattati di teologia dogmatica*, u: Concilium, 2 (1966), br. 11, str. 37.

ljenom. Problemu je u tome što mi obilujemo riječima i doktrinom, ali su nam iskustva općenita i često površna, pa je onda i refleksija o njima siromašna.

5. TKO I GDJE PRENOSI PORUKU I ISKUSTVO VJERE?

Gore izneseno ukazuje na važnu ulogu prenositelja i njegova kompletnog „govora vjere”, to znači ne samo verbalnog već kada je kršćanska vjera u dobroj mjeri postala njegovo vjermičko iskustvo, tj. ako se u njemu dogodila „prožetost vjere i života”. U prvom redu traži se da prati cjelokupni rast Crkve u spoznajama vjere (konkretno i preko Koncila, sinoda, teološkog razmišljanja). Ako se velik dio mladih udaljuje od Crkve, za to su odgovorni i katehete koji neadekvatno interpretiraju Evanđelje. Isto tako ako netko nema dovoljno razvijen osjećaj za vrijednosti mladih i njihovo pravo vrednovanje u svjetlu kršćanske poruke (sjetimo se samo onih primjera gdje se npr. u seksualnosti vidi samo prigoda za grijeh), taj ne može katehizirati. On prenosi krivu sliku Boga i čovjeka, pa otud i krivo vjermičko iskustvo. Nadalje, ako ne poštiva osobnost mladih i njihova traženja, isto će tako brzo doživjeti neuspjeh svojih zalaganja. Kada u katehetskom postupku dođe do momenta tzv. „prijelaza od ljudskoga na kršćansko”, tj. na ono što Krist kaže i što Crkva uči, odgojitelj to neće nametati, već predlagati i nuditi kao onaj koji je osobno uvjeren u bogatstvo kršćanskog prijedloga, sposoban da u drugom čovjeku budi raspoloženje divljenja i zauzetosti zbog vrednota koje im je pomogao otkriti. Odgojitelj ne traži da stekne privrženike i simpatizere, već na neki način oduševljava za Krista.

Ovdje treba naglasiti da pedagogija zahtijeva da u odgojitelju, koji želi raditi s mladima i za mlade, treba prethodno nešto „umrijeti”, tj. treba se osloboditi nekih mišljenja i stavova koji ometaju pravi suodnos i odgoj.¹⁸ U prvom redu to je „stav moći”. To se pokazuje kada se odgojitelj predstavlja kao „spasitelj”, umjesto da i sam mora biti spašen. Kateheta koji se predstavlja kao onaj koji je definitivno regulirao svoj odnos s Bogom i kojemu je „sve jasno i ništa teško”, ne može krenuti s mladima na put vjere. On naprotiv treba donositi elemente koji su ga doveli do vjere, iznositi Kristov prijedlog svoje uvjerenje, svoja iskustva, što uključuje i muke, traženja i nalaženja dokle god je čovjek živ. S tim u vezi je i „stav znanja”. Mladi ne podnose one koji misle da sve znaju, koji samo drže „propovijedi”, daju upute i savjete, a nesposobni su da se i sami „stave u pitanje”. Nema toga pitanja gdje se oni ne znaju snaći i na koje ne bi znali odgovoriti, bez obzira kakav je taj odgovor. A gdje je onaj duboko kršćanski stav jednostavnosti, koji pretpostavlja da stalno rastemo u vjeri i spoznajama i tu upravo otkrivamo nove radosti u koje nas uvodi Duh Sveti? Svako identificiranje s porukom, kao da bi svaka naša riječ bila potpuna istina, sve je manje simpatično mladim ljudima. I kada ga netko napada, tako

18 Usp. J. Le Du, *Cette impossible pédagogie*, Fayard-Mame, Paris 1971, str. 37–140.

Usp. C. Bucciarelli, *Valori e limiti della relazione pedagogica in rapporto all'atto di comunicazione della fede*, u: Scuola e religione, 2/Situazione e prospettive in Italia, LDC, Torino-Leumann, 1973, str. 294–304.

se ponaša kao da je napadnuta Crkva, osjeća se žrtva-mučenik, a ne želi vidjeti nije li možda i on tome nekada kriv. Tu je i „stav pretjerane vrijednosti”. Ako se odgovajatelj predstavlja kao neka „ugledna ličnost”, kao ono što nije, već što želi da drugi drže o njemu (fasada za van), s njime nema diskusije niti odnosa osobe k osobi. Mladi ne žele ući u svijet već „dovršeni” i samo reproducirati neke likove, koji im izgledaju daleki, i što je najgore, umjetni. Ne vole u odgovajatelju vidjeti čovjeka koji je uvijek „u službi drugih”, na neki način samo „za vanjsku upotrebu”, a malo čovjek s kojim se može saobraćati jer naprosto više glumi nego autentično i iskreno živi.¹⁹

Važno je naglasiti da ako ne odumru gornji „stavovi”, nema mogućnosti da se potiče stvaralaštvo mladih, bilo na susretima u liturgiji, bilo izvan nje.

Sve to ukazuje na važnost *stvaranja prostora* za rast u vjeri, uz mogućnost „stavljanja u pitanje” svega što su do tada čuli, vidjeli i naučili. To pretpostavlja brižljivo praćenje njihovih nastojanja, tapkanja i lutanja te pomoć da doista sazriju u svojim nutarnjim opredjeljenjima, iskustvima i doživljajima. To znači da s mladima treba što poštenije „biti” i „djelovati”. Odrasli, počev od svećenika, trebali bi biti spremni da mladi stave u pitanje i njihovu vjeru, često puta njihovu „dvostrukost” (jedno govore a drugo rade). Oni stavljaju u pitanje trijumfalistički i pomalo dogmatski stav svećenika i roditelja. Uzmimo na primjer stav i izjavu da je Isus definitivno rješenje svih problema. Teološki govoreći točno je da je s Isusom nadošla „punina vremena” i sve ono najbitnije što je potrebno čovjeku da bude spašen i sretan. No, to treba svatko osobno doživjeti, do toga doći postupno. U tom smislu kako se može služiti izrazom da je Isus riješio sve probleme kada živimo u svijetu silnih otvorenih problema, mučnih traženja rješenja, u svijetu označenom tjeskobom pred budućnošću? I evo sada katehete koji se predstavlja posve siguran, u posjedu istine i koji na svaki upit i problem mladih odgovara nekim biblijskim citatom i svojim jeftinim paušalnim ocjenama i rješenjima. Zaboravlja da je Isus istina dana ali i obećana. Tu je potreban naporan hod, zahtijeva se traženje i otkrivanje. Otud potreba za prostorom za traženje, otkrivanje i sve veću životnu radost. Otud potreba za postupnošću, za koju neki katehete kao da ne žele čuti.

U prenošenju vjere mladima od velike je važnosti komunitarna dimenzija, to znači cijela kršćanska zajednica.²⁰ Ako ona želi „socijalizirati” u vjeri novu generaciju, tj. da se mladi uključuju u kršćansku zajednicu, treba se brinuti da budi jake ljude, spremne na požrtvornost, darivanje i autentičnost. Ako manjkaju takvi kršćani u zajednici, rad s mladima je jako otežan, ako ne i bez uspjeha. S tim u vezi je presudno pitanje: što učiniti da evanđeoske vrijednosti budu prisutne u javnom mnijenju, u svim zajedništvima koja su ljudska i ljudski pozitivna? Od velike je važnosti stvaranje životne sredine, koja ima nezamjenljivu ulogu u oblikovanju stavova mladih. Tu je i pitanje „grupe vršnjaka” koji imaju silan utjecaj i s kojima treba raditi. Zato nema dileme da li raditi pojedinačno i privatno ili s grupom i zajednicom. Ovo zadnje, tj. grupa i zajednica trebaju biti cilj. To znači da treba uči-

19 G. Gusdorf, *La decouverte de soi*, P. U. F., Paris, 1948. str. 215.

20 L. A. Elchinger, *Lebendige Katechese Beihefte zu „Lebendige Seelsorge”*, 1 (1979) 1, str. 3-9.

niti sve za dinamiziranje grupe i zajednice, koja onda dalje na neki način sama djeluje i odgaja. Otud potreba i rada s odraslima: preispitivanje i produbljenje njihove vjere da autentičnije mogu živjeti s mladima i utjecati na njih, u teoriji i praksi. S druge strane, drukčiji rad s mladima ima šansu da utječe na preobrazbu odraslih i cijele zajednice.

Za sve to potreban je novi lik Crkve, tj. župne zajednice, te preobrazba svih kanala naviještanja, otvorenost svih prostora, osobito naših župnih domova za susretanje mladih, za „kolanje vjere”, izmjenu i dopunu iskustava, za pravi životni rast, imajući pred očima temeljnu pretpostavku za izgradnju Crkve, a ta je okupljanje. To će obnoviteljski djelovati na cijeli život kršćanske zajednice, koja će onda sa svime što jest i što znači autentičnije prenositi vjeru mladima.

I na kraju, svima, osobito svećenicima-katehetama, potrebno je veliko ohrabrenje i svakovrsna podrška sa strane najodgovornijih u Crkvi. Oni u sebi i na svojim ledima nose mnoge od napetosti (pozitivne i negativne) Crkve danas. Ako ostanu sami, brzo će klonuti a onda će i rad s mladima stati. Treba stalno imati na pameti riječi apostolske pobudnice pape Ivana Pavla II. da je suvremena Crkva pozvana „da katehezi posveti svoje najbolje zalihe u ljudima i snagama, ne štedeći napore, umore i materijalna sredstva”.²¹ Smatram da bismo na ovom našem tlu ipak trebali više napora i sredstava posvetiti radu s mladima i za mlade.

21 Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae*. Apostolska pobudnica 1979, br. 15.